

**UMARALI NORMATOV "TALANT TARBIYASI" KITOBINI
O'RGANISH**

Bo'ronova Gulira'no

Farg'ona davlat universiteti

Filologiya fakulteti o'zbek tili yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Umarali Normatovning Talant tarbiyasi asari o'zbek adabiyotshunosligida iste'dod, uning shakllanishi va rivojlanish jarayonlarini chuqur tahlil etuvchi muhim ilmiy manbalardan biridir. Ushbu kitobda muallif adabiy iste'dodning tabiati, uning tug'ma va orttirilgan jihatlari, ijodkor shaxsning shakllanishida muhit, ta'lim va ustoz-shogird an'alarining o'rni haqida atroflicha fikr yuritadi.

Asarda iste'dod tushunchasi faqat tabiiy qobiliyat sifatida emas, balki muntazam mehnat, izlanish va ma'naviy yetuklik bilan chambarchas bog'liq hodisa sifatida talqin etiladi. Muallif ko'plab o'zbek va jahon adabiyoti vakillari misolida haqiqiy ijodkor qanday tarbiyalanishi, uning badiiy tafakkuri qanday shakllanishi va rivojlanishini ilmiy asosda ochib beradi. Shu orqali kitob o'quvchini ijod jarayonining ichki mexanizmlari bilan tanishtiradi.

“Talant tarbiyasi”da adabiy tanqidning ham o'rni alohida yoritilib, tanqidiy fikrning iste'dod kamolotidagi ahamiyati ko'rsatib beriladi. Normatovning fikricha, sog'lom tanqid ijodkorni yanada izlanishga undaydi, uning badiiy saviyasini oshiradi va ijodiy kamolotga yetaklaydi. Shu bilan birga, muallif yosh ijodkorlarni qo'llab-quvvatlash, ularning iste'dodini to'g'ri yo'naltirish masalalariga ham e'tibor qaratadi.

Asar ilmiy-uslubiy jihatdan ham ahamiyatli bo'lib, unda adabiyotshunoslikka xos tahlil metodlari, nazariy qarashlar va amaliy kuzatishlar uyg'unlashgan. Kitob tilining sodda va tushunarli bo'lishi esa uni nafaqat mutaxassislar, balki keng kitobxonlar ommasi uchun ham foydali manbaga aylantiradi.

“Talant tarbiyasi” asari iste’dod fenomenini anglash, uni rivojlantirish yo‘llarini o‘rganish hamda adabiy jarayonni chuqurroq tushunish uchun muhim nazariy va amaliy qo‘llanma hisoblanadi.

***Kalit so‘zlar:** Talant tarbiyasi, Umarali Normatov, iste’dod, talant tarbiyasi, ijodkor shaxs, adabiy jarayon, badiiy tafakkur, adabiy tanqid, ijodiy rivojlanish, ustoz-shogird an’anasi, ilmiy tahlil, ma’naviy yetuklik, adabiyotshunoslik, ijodiy mehnat.*

Kirish

O‘zbek adabiyotshunosligida iste’dod va uning shakllanish masalasi muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, Umarali Normatovning Talant tarbiyasi asari bu borada alohida o‘rin tutadi. Mazkur asarda ijodkor shaxsning kamol topishi, iste’dodning rivojlanish bosqichlari hamda uning ijtimoiy-madaniy muhit bilan uzviy bog‘liqligi chuqur ilmiy tahlil qilinadi.

Bugungi kunda yosh ijodkorlarni tarbiyalash, ularning badiiy tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, iste’dodning faqat tug‘ma qobiliyat emas, balki izchil mehnat, ta’lim va tarbiya mahsuli ekanligini asoslab beruvchi ilmiy qarashlar muhimdir. Bu borada Ozod Sharafiddinov, Ibrohim Haqqul va Naim Karimov kabi olimlarning ilmiy ishlari ham katta ahamiyatga ega.

Mazkur ishning maqsadi “Talant tarbiyasi” asari asosida iste’dod fenomenini o‘rganish, uning rivojlanish qonuniyatlarini ochib berish hamda adabiy jarayondagi o‘rnini aniqlashdan iborat.

Iste’dod tushunchasi va uning mohiyati

Iste’dod masalasi adabiyotshunoslikda eng murakkab va ko‘p qirrali tushunchalardan biridir. Umarali Normatov o‘zining Talant tarbiyasi asarida iste’dodni insonning tabiiy qobiliyati sifatida emas, balki uni rivojlantirish mumkin bo‘lgan ijtimoiy-ruhiy hodisa sifatida talqin etadi[1].

Muallifning fikricha, haqiqiy iste’dod doimiy izlanish, o‘qish va tajriba orqali shakllanadi. Bu qarash Ozod Sharafiddinovning adabiy tanqid haqidagi

fikrlari bilan hamohang bo'lib, u ijodkorning kamolotida tanqidiy muhit muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi[2].

Shuningdek, iste'dodning shakllanishida ijtimoiy muhit, tarixiy sharoit va madaniy merosning o'rni beqiyosdir. Naim Karimov o'z tadqiqotlarida har bir ijodkor o'z davrining mahsuli ekanligini alohida qayd etadi[3].

Ijodkor shaxsning shakllanish jarayoni

Ijodkor shaxsning shakllanishi murakkab va bosqichma-bosqich jarayon bo'lib, bunda ta'lim, tarbiya va ustoz-shogird an'anasi muhim o'rin tutadi. Umarali Normatov bu jarayonni tahlil qilib, yosh iste'dodlarni qo'llab-quvvatlash va to'g'ri yo'naltirish zarurligini ta'kidlaydi.

Ijodkorning badiiy tafakkuri esa o'qish, kuzatish va hayotiy tajriba orqali shakllanadi. Ibrohim Haqqul badiiy tafakkurning rivojlanishida milliy qadriyatlar va adabiy merosning o'rni muhim ekanligini qayd etadi[4].

Shu bilan birga, ijodkorning ichki dunyosi, uning ruhiy kechinmalari ham ijod mahsulining sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Normatov bu jihatni chuqur tahlil qilib, iste'dod faqat tashqi omillar emas, balki ichki ruhiy yetuklik bilan ham bog'liq ekanligini ko'rsatadi.

Adabiy tanqid va iste'dod kamoloti

Adabiy tanqid iste'dod tarbiyasining ajralmas qismi hisoblanadi. Ozod Sharafiddinov tanqidni ijodkor uchun "ma'naviy maktab" sifatida baholaydi². Tanqid orqali ijodkor o'z kamchiliklarini anglaydi va yanada mukammal asarlar yaratishga intiladi.

Umarali Normatov ham tanqidning ahamiyatini yuqori baholab, sog'lom tanqid muhitisiz iste'dodning to'liq namoyon bo'lishi qiyin ekanligini ta'kidlaydi¹.

Adabiy tanqid nafaqat mavjud asarlarni baholaydi, balki yangi iste'dodlarning yuzaga chiqishiga ham yordam beradi. Bu esa adabiy jarayonning uzluksiz rivojlanishini ta'minlaydi.

Xulosa

Umarali Normatovning Talant tarbiyasi asari asosida olib borilgan ushbu tahlil shuni ko'rsatadiki, iste'dod insonning faqat tug'ma qobiliyati emas, balki u

murakkab, ko'p bosqichli va izchil tarbiya jarayonida shakllanadigan ijtimoiy-estetik hodisadir. Muallif iste'dodning rivojlanishini insonning ichki imkoniyatlari bilan bir qatorda tashqi omillar, ya'ni muhit, ta'lim, madaniy meros va adabiy jarayon bilan uzviy bog'liq holda talqin etadi.

Asarda ilgari surilgan asosiy g'oyalardan biri shuki, haqiqiy ijodkor doimiy izlanishda bo'ladi. U o'z ustida ishlash, bilimni boyitish, hayotni chuqur anglash orqali o'z iste'dodini rivojlantiradi. Bu jihat Ibrohim Haqqul va Naim Karimovning ilmiy qarashlari bilan ham uyg'unlashadi, chunki ular ham ijodkor shaxsning shakllanishida tarixiy muhit va ma'naviy merosning ahamiyatini alohida ta'kidlaydilar.

Ozod Sharafiddinov tomonidan ilgari surilgan adabiy tanqidning ahamiyati haqidagi fikrlar ham Normatov qarashlari bilan mushtarakdir. Tanqidiy muhit ijodkorni kamolga yetaklovchi muhim omil bo'lib, u orqali ijodkor o'z ustida ishlashga, xatolarini anglashga va yanada mukammal asarlar yaratishga intiladi. Demak, iste'dodning rivojlanishi individual jarayon bo'lishi bilan birga, u ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liqdir.

Iste'dod tarbiyasi masalasi bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Yosh ijodkorlarni qo'llab-quvvatlash, ularning badiiy tafakkurini rivojlantirish, mustaqil fikrlashga o'rgatish va sog'lom tanqidiy muhit yaratish muhim vazifalardan biridir. Shu ma'noda, "Talant tarbiyasi" asari nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega bo'lib, u yosh avlodni tarbiyalashda muhim qo'llanma sifatida xizmat qiladi.

Iste'dod – bu tabiiy qobiliyat va mehnat, ilhom va izlanish, shaxsiy tajriba va ijtimoiy muhit uyg'unligidan tarkib topgan murakkab hodisadir. Uni rivojlantirish esa uzluksiz jarayon bo'lib, har bir ijodkor o'z ustida ishlash orqali o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi mumkin. Shu jihatdan, Talant tarbiyasi asari adabiyotshunoslikda iste'dod fenomenini chuqur anglashga xizmat qiluvchi muhim ilmiy manba sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Umarali Normatov. Talant tarbiyasi.
- 2.Ozod Sharafiddinov. Adabiyot nazariyasi va tanqidga oid qarashlar.
- 3.Naim Karimov. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi.
- 4.Ibrohim Haqqul. Adabiy tafakkur va badiiy talqin.